

ÇILDIRLI AŞIQ ŞENLIYIN AĞBABALI DAVAMÇILARI

Avtandil Ağbaba

Sumqayıt Dövlət Universiteti, Sumqayıt, Azərbaycan
e-mail: avtandil.aqbaba@mail.ru

Xülasə. Məqalədə Ağbaba-Çıldır aşiq mühitinin qüdrətli nümayəndəsi Aşiq Şenliyin ağbabalı davamçılarından - Aşiq Nəsibin və Aşiq İsgəndər Ağbabalının poetik yaradıcılıqları araşdırılır. Qərbi Azərbaycanın Ağbaba mahalında yaşayıb-yaratmış bu iki sənətkarın yaradıcılıqlarının əsas istiqamətləri, eləcə də onların aşiq şeirinin müxtəlif janrlarında yaratdıqları əsərlərinin ideya-məzmun xüsusiyyətləri təhlil edilir. Sosial ədalətsizliyə qarşı etiraz, rus-erməni əlbirliyinin ifşası, ata-baba ocaqlarından zorla didərgin salınan azərbaycanlıların tarixi faciələrinə həsr olunmuş şeirlərin təhlilinə xüsusi diqqət yetirilmişdir.

Açar sözlər: Qərbi Azərbaycan, aşiq, Ağbaba-Çıldır, folklor, poeziya.

CHILDIRLI ASHUG SHENLIK'S FOLLOWERS FROM AGHBABA

Avtandil Aghbaba

Sumqait State University, Sumqait, Azerbaijan

Abstract. The article studies the poetic creations of Ashug Nasib and Ashug Iskender Aghbabali, followers of Ashug Shenlik, a powerful representative of the Aghbaba-Childir ashug milieu. The article analyzes the main directions of the works of these two artists who lived and created in the Aghbaba district of Western Azerbaijan and considers the idea-content characteristics of their works created in different genres of love poetry. Special attention was paid to the analysis of poems dedicated to protest against social injustice, exposure of Russian-Armenian cooperation and historical tragedies of Azerbaijanis who were forcibly displaced from their ancestral homes.

Keywords: Western Azerbaijan, ashug, Aghbaba-Childir, folklore, poetry.

ПОСЛЕДОВАТЕЛИ ЧИЛДИРЛИ АШУГА ШЕНЛИКА ИЗ АГБАБЫ

Автандил Агбаба

Сумгаитский Государственный Университет, Сумгаит, Азербайджан

Резюме. В статье исследуется поэтическое творчество Ашуга Насиба и Ашуга Искендера Агбабали, последователей Ашуга Шенлика, мощного представителя ашугской среды Агбаба-Чилдир. А также рассматриваются основные направления творчества этих двух мастеров, живших и творивших в Агбабинском районе Западного Азербайджана, и анализируются идейно-содержательные характеристики их произведений, созданных в разных жанрах ашугской поэзии. Особое внимание было уделено анализу стихотворений, посвященных протесту против социальной несправедливости, разоблачению российско-армянского сотрудничества, историческим трагедиям азербайджанцев, насильственно изгнанных из домов своих предков.

Ключевые слова: Западный Азербайджан, ашуг, Агбаба-Чилдыр, фольклор, поэзия.

1. Giriş

Əsası XVIII yüzillikdə Xəstə Hasan tərəfindən qoyulan sənət səcərəsi Çıldırlı Aşiq Şenliyin (1850-1913) timsalında yüksələn bir xətlə inkişaf etdirilmiş, yeni yaradıcılıq keyfiyyətləri və qarşılıqlı sənət əlaqələri ilə daha da zənginləşmişdir. Əllidən yuxarı saz-söz sənətkarının daxil olduğu bu sənət ocağını Aşiq Şenliyin soyundan olan aşıqlardan əlavə, Anadolunun müxtəlif bölgələrindən, eləcə də Qərbi Azərbaycanın Ağbaba, Şörəyel, İrəvan mahallarından, həmçinin Axıska və Borçalıdan, Güney Azərbaycandan olan sənətkarlar

ləyaqətlə davam etdirmişlər. Onların sırasında ağbabalı aşıqlar – Aşiq Nəsim, Aşiq İsgəndər, Aşiq Paşa, Aşiq Faxfur və başqaları varislik ənənəsinin daşınmasında, ustad-şagird münasibətlərinin inkişafında əhəmiyyətli rol oynamışlar. Məqalədə Aşiq Şenliyin ağbabalı davamçılarından yalnız Aşiq Nəsimlə Aşiq İsgəndərdən yığcam şəkildə bəhs ediləcək.

2. Aşiq Nəsimin poeziyasında ictimai motivlər

Əslən Ağbaba mahalının Güllübulaq kəndindən olan Aşiq Nəsim (1870-1944) uşaqlıqdan gözləri tutulduğu üçün el arasında Kor Aşiq, Kor Nəsim kimi də tanınmışdır. Bu ustad sənətkar Doğu Anadolunun Ağbaba, Çıldır, Qars, Axıska, Axırkələk və digər bölgələrində, Borçalıda, İrəvanda və başqa yerlərdə ağır məclislər keçirmiş, el-oba arasında yüksək hörmət və məhəbbət qazanmışdır. Onun Ağbaba-Çıldır aşiq mühitindəki mövqeyindən bəhs edən prof. M. Qasımlı yazır: “Sənət dərslərini Aşiq Şenlikdən alan Kor Nəsim ustadlarına layiq bir aşiq olmuşdur. Saz dünyasının kamil bilicisinə çevrilən bu qüdrətli sənətkarın qarşısına çıxmağa nadir aşıqların cəsarəti çatmışdır. Onun Aşiq Ələsgərlə məşhur deyişməsi ağır sənət sınaqlarından sayılır [8, s.200]. Mürəkkəb və keşməkeşli bir sosial-siyasi dövrdə yaşayıb-yaradan Aşiq Nəsimin yaradıcılığının az bir qismi (10 gəraylı, 32 qoşma, 5 divanı, 5 müxəmməs, 1 tənris, 6 bənd bayatı və haqqında bəzi deyişmə-rəvayətlər) bu günümüzdə gəlib çatmışdır. Yazıb-oxuya bilmədiyi üçün onun şeirləri şifahi şəkildə yaddaşlarda yayılmış, bəziləri itib-batmış, bir sıra hallarda təhriflərə uğramışdır. Digər bir tərəfdən Aşiq Nəsim bütün yaradıcılığı boyu kommunist rejiminin əleyhinə çıxmış, heç vaxt Sovet hakimiyyətinin şəninə söz qoşmamışdır. Sovet hakimiyyəti illərində Qərbi Azərbaycanın bir sıra saz-söz sənətkarlarının həyat və yaradıcılıqları haqqında müəyyən tədqiqatlar aparılıb əsərləri çap edilsə də, Aşiq Nəsimin şeirlərinin nəşrinə qadağalar qoyulmuş, adının belə çəkilməsi yasaq edilmişdi. Yalnız XX əsrin səksəncinci illərinin sonlarından başlayaraq onun həyat və yaradıcılığının tədqiqi, poetik irsindən örnəklərin çap edilməsi istiqamətində uğurlu addımlar atılmışdır. Bu sahədə mərhum folklorşünas Q. Vəliyev, prof. H. İsmayılov, prof. A. Bayramov, dos. T. Şabanov və başqaları səmərəli axtarışlar aparmış, əsərlərini nəşr etdirmişlər. Nailə Əskər Aşiq Nəsimin həyat və yaradıcılığı haqqında dissertasiya müdafiə edərək filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almışdır. Bu sətirlərin müəllifinin beynəlxalq və respublika konfranslarında məqalələri çap olunmuş, ustad sənətkarın həyat və yaradıcılığından bəhs edən “Aşiq Nəsimin sənət dünyası” (2008) adlı monoqrafiyası işıq üzü görmüşdür. Qeyd etdiyimiz kimi, vaxtında yazıya alınmadığından onun əsərlərinin böyük bir hissəsi itib-batsa da, şeirlərinin məzmun-mündəricə və bədii sənətkarlıq xüsusiyyətləri göstərir ki, Aşiq Nəsim incə qəlbli saz-söz ustadı, təəssübkeş bir türk övladı olmuşdur. Onun yaradıcılığının mühüm istiqamətlərindən birini sosial-siyasi məzmunlu şeirləri təşkil edir. “Türkçülük məfkurəsi, rus-erməni əlbirliyinin ifşası, mövcud ictimai quruluşun - sosializm quruluşunun tənqidi onun ictimai-siyasi şeirlərinin əsas ideya istiqaməti, başlıca motivləridir. Türkçülük məfkurəsi, onun şeirlərinin əsas özəyini, poetik layını təşkil edir” [1, s.17-18]. Bu baxımdan aşığın “Ağlaram”, “Çıldırın”, “Gedəlim” və digər

qoşmalarında milli özünüdürk, türkün mənəvi gücü, sarsılmaz qüdrəti yüksək sənətkarlıqla tərənnüm olunur. Şərqi Anadoluda keçirdiyi el şənlikləri, çal-çağır mərasimləri ustadı Aşiq Şenliklə bağlı xatirələr həsrətli misraların axarında yada salınır. Doğma yurduna və millətinə bütün varlığı ilə bağlı olan Aşiq Nəsim "ustadlı günlərim düşüb yadıma" - deyə həzin və kövrək duyğularını dilə gətirərkən Sovet hökumətinin ədalətsiz qanunlarına, insan haqlarının amansızcasına tapdalanmasına qarşı kəskin etirazlarını bildirməkdən çəkinmir. Sərt və ötkəm misralar aşığın Sovet cəmiyyətinə nifrətinin nə qədər sonsuz və dərin olduğunu ifadə edir.

Türk deyənin dil-dilçəyin kəsərlər,

Haqq deyəni boğazından asarlar.

Ər olanı düz Sibirə basarlar,

Görən harda belə divan-dərə var?! [3, s.22]

Qərbi Azərbaycanda (İndiki Ermənistanda) Sovet hakimiyyəti qurulandan, xüsusilə Sovet-Türkiyə sərhədləri tikanlı məftillərlə bağlandıqdan sonra Ağbaba əhalisinin Türkiyəyə gediş-gəlişlərinə birdəfəlik son qoyuldu. "Urus-ermənilərin yeyib-yağlandığı" bir cəmiyyətdə baş alıb gedən özbaşınalıqlar, azərbaycanlı əhaliyə qarşı həyata keçirilən zorakılıqlar, milli-etnik təmizləmələr Aşiq Nəsimin poeziyasında qəzəb dolu misralarda öz əksini tapır. Qars vilayətinin, o cümlədən onun tərkibinə daxil olan Ağbaba mahalının qırx il (1878-1918) müddətində rusların əsarətində qalması ustad sənətkarın sinəsində sağalmaz yaralar buraxmışdı. Qədim türk ellərində yad səslərin, yava danışığın eşidilməsi, Çar Rusiyasının "parçala, hökm et" siyasətinin kommunist rejimi tərəfindən daha qəddarlıqla davam etdirilməsi aşığın "Görünür", "Qalıbdı", "İndi" və s. qoşmalarında, "Gəlibəsən", "Canbaz yaylası" divanilərində, "Necə", "Erməni" rədifli müxəmməslərində ürək yanğısı ilə ifadə olunmuşdur. Türkün mübarizlik və azadlıq simvolu sayılan Qarsa həsrət qalması, sərhədin o tayındakı qohum-əqrəbalarından və doğmalarından uzaq düşməsi aşığın şeirlərində yalnız fərdi-mənəvi yaşantılar kimi təzahür etmir. Onun qəzəb qarışıq kədərli duyğuları, keçirdiyi həyəcan və iztirablar dərin sosial mahiyyəti ilə səciyyələnir. Ağbaba, Çıldır, Qars və s. toponimlər poetik ümumiləşdirmələr səviyyəsində dərin ictimai məna kəsb edərək aşığın dərk etdiyi acı həqiqətlərin ifadəsinə çevrilir. "Daha yolum düşməz o gözəl Qarsa", "dəli könül, Alosman gedəlim", "Çıldır, Qars deyəndə odsuz yanaram" və sair kimi misralar Aşiq Nəsimin Sovet quruluşunun yaratdığı çərçivələrə sığmayan azadlıq duyğularını, türkcülük məfkurəsini əks etdirir. Cəsarətlə demək olar ki, Aşiq Nəsim bu istiqamətdə ustadı Çıldır Şenliyin ən ləyaqətli davamçılarından biri kimi Ağbaba-Çıldır aşiq mühitində xüsusi yer tutur. Dəfələrlə Sovet orqanları tərəfindən təzyiqlərə məruz qalan, çək-çevirə salınan aşiq heç vaxt məqsəd və məramından dönməmiş, ömrü boyu türkcülük ideyalarına, milli-mənəvi dəyərlərə sadıq qalmış, rus-erməni əlbirliyini qətiyyətlə pisləmişdir.

Yeri gəlmişkən, Aşiq Şenliklə bağlı bir əhvalatı burada xatırlatmaqla ustad-şagird varisliyindəki bu ənənənin hansı sağlam təməllər üzərində formalaşmış davam etdiyini qürurverici duyğularla anlamaq mümkündür. Aşiq Şenliyin oğlu Qasımın prof. Fəxrəddin Kırzioğluna verdiyi məlumatla görə, təxminən 1885-ci ildə Çıldırın Kogəs (indiki Saymalı)

kəndində məclis keçirən Aşıq Şenlik burada əslən Qarabağdan olan Anton adlı çar məmuru ilə qarşılaşır. Çıldır sancağının həmin dövrdə ilk başçısı olan bu məmur Aşıq Şenlikdən Qarabağ ləhcəsində Osmanlı padşahının, yoxsa rus çarının güclü olduğunu soruşur və “sən hansını çox istəyirsən?” - deyə cavab gözləyir. Aşıq Şenlik heç nədən çəkinmədən “İstərəm” rədifli qoşma ilə türkün özgürlük duyğularını dilə gətirərək “mən Allahdan Alosmanı istərəm”- deyir:

Qəmgindir bu səfil Şenliyin şadı,
Heç fikrimdən çıxmaz Alosman adı.
Gedibdir dünyanın ləzzəti, dadı,
Məhşər günü bu məkanı istərəm [7, s.168].

Bu cür etno-millî duyğuların ifadəsini və sənətkar cəsarətini Aşıq Nəsim də ömrünün sonunadək nümayiş etdirmişdir:

Yandım-yandım ataşdara, odlara,
Dəli könül, Alosmana gedəlim.
Üzüm gülmür zalım sovet gələli,
Qarsa tərəf din-imana gedəlim [3, s.25].

İctimai-siyasi motivli şeirlərində aşıq nə qədər sərt və ötkəmdirsə, məhəbbətin tərənnümündə, doğma yurdun təbii gözəlliklərinin təsvirində, ayrılıq və hicran duyğularının poetik ifadəsində o, bir o qədər kövrək və həssasdır. Onun “Alma bağı”, “Məni” “Keçdi”, “Yeri, bəyim”, “Gözəl”, “Bahar” və digər şeirlərdə aşiqanə duyğular, nakam bir sevginin iztirabları yüksək sənətkarlıqla əks olunmuşdur. Gəncliyində sevdiyi Bahar adlı qıza qovuşa bilməyən Nəsim sonralar iki dəfə evlənsə də, ilk məhəbbətinin yaraları ürəyində daim dövr etmiş, Baharı unuda bilməmişdir. Aşığın lirik şeirlərindəki kövrəklik, həsrət və kədər motivləri məhz bununla bağlıdır. İctimai-siyasi lirikasında olduğu kimi, aşiqanə şeirlərində də Aşıq Nəsim həssas qəlbli, nəcib insani duyğuları realist boyalarla tərənnüm edən bir sənətkar kimi çıxış edir. Buna görədir ki, onun məhəbbət lirikası milli və bəşəri məzmunu ilə insan qəlbinin dərinliklərinə işıq salır. Humanizm, gözəlliyə vurğunluq və səmimilik, xəlqi kolorit və milli-əxlaqi nəciblik onun qoşma və gəraylılarının, bayatılarının səciyyəvi xüsusiyyətləridir. Aşıq poeziyasının bu cür özünəməxsus dəyərlərindən bəhs edən akademik M. İbrahimov yazır: “Realist sənətin xüsusiyyətlərindən biri də budur ki, onun insan ürəyində oyatdığı duyğular da təbii və həyati olur. Həyatilik isə onun əsas estetik meyarıdır” [5, s.501].

Bu estetik meyarı bütün dolğunluğu ilə özündə əks etdirən “Yeri, bəyim” qoşması Aşıq Nəsimin lirik poeziyasının ən gözəl örnəklərindən biri kimi diqqəti cəlb edir. Yeddi bənddən ibarət olan bu qoşmada aşığın fərdi yaşantıları dərin mənə və məzmun tutumu ilə sosial mahiyyət kəsb edir:

Sinəsində köz olanlar sızlar hey,
Ha naz satsın gözəl gəlin-qızlar hey.
Yola salar neçə belə yazlar hey,
Yeri bəyim, yeri bəyim, yeri get [3, s.23].

Bütün bəndlərin sonuncu misralarında işlənən “yeri, bəyim” təkriri, lakonik bədii deyimlər, xəlqi ruh qoşmanın poetik məzmununa güclü bir emosionallıq gətirir. Ümumiyyətlə, sadaladığımız xüsusiyyətlər Aşıq Nəsinin lirik şeirlərinə xas olan sənət keyfiyyətləridir.

3. Aşıq İsgəndər Ağbabalının lirikasının ədəbi-estetik xüsusiyyətləri

Aşıq Nəsinin şagirdi Aşıq İsgəndər Ağbabalı (1925-1992) “Xəstə Hasan ocağının sonuncu böyük nümayəndəsi” kimi yalnız Qərbi Azərbaycanda deyil, eləcə də Borçalıda, Orta Asiyada və Qazaxıstanda, doğma Azərbaycanda tanınıb-sevilmişdir. Hazırda onun sənət yolunu oğlu Aşıq Faxfur davam etdirir.

1988-1991-ci illərin deportasiyasında Azərbaycana pənah gətirən və Şəmkirin Bada kəndində dünyasını dəyişən Aşıq İsgəndər çox təəssüf ki, sağlığında lazımcına qiymətləndirilməmişdir.

Doğma Ağbabanın təbii gözəllikləri, ülvi məhəbbətin tərənnümü, əxlaqi-fəlsəfi düşüncələr, didərginliyin ağrı-acıları, milli-mənəvi dəyərlər Aşıq İsgəndərin lirikasında yüksək sənətkarlıq məharəti ilə təsvir və tərənnüm olunur. Arpa gölünün, Ağbaba dağlarının, güllü-çiçəkli çöllərin, lilparlı bulaqların poetik deyimlərlə təsviri aşığın şeirlərində ana yurdun bədii-coğrafi mənzərəsini yaradır. Həm də bu poetik mənzərə təbiətlə insan münasibətlərinin ülfətində daha da gözəlləşir:

O Arpa gölündə ördəklər, qazlar,
Ətrafda dolanır gəlinlər, qızlar,
Dövr edir aşıqlar əlində sazlar,
Açılır lal olsa dillər, Ağbaba [4, s.22].

Ustadı Aşıq Nəsin kimi o, Qarsı, Çıldırı gəzib-görmək iztirabı ilə yaşamış, milli-mənəvi dəyərlərə və soykökünə qırılmaz tellərlə bağlı bir sənətkar olmuşdur. Onun qoşma və gəraylılarında Şərqi Anadolunun tanınmış saz-söz ustalarının - Xəstə Hasanın, Çıldır Şenliyin, Murad Çobanoğlunun, Şərəf Taşlıovanın Çorlu Məhəmmədin adları ehtiramla çəkilir.

Aşıq İsgəndərin ömrünün son illərində düzüb-qoşduğu şeirlərdə yurd həsrəti, erməni təcavüzkarları tərəfindən dədə-baba ocaqlarının dağıdılması, kədər və nisgil motivləri əsas yer tutur. Aşığın “Neyləyim”, “Gəlmədi”, “Görünməz”, “Dağlar” və s. qoşma və gəraylılarında, bayatılarında sənətkar qəlbinin acı fəryadları insanın varlığına sirayət edir. El-obasını itirən aşığın kədərli duyğuları fərdi-mənəvi yaşantılardan daha çox sosial ağrıları əks etdirir. “Yaşıl çəmənləri solub, axırda viran qalan Ağbabanın” qanlı fəlakətlərə düşər olması humanist qəlbi sənətkarı dəhşətə gətirir, qədim oğuz ellərində ermənilərin törətdikləri vəhşiliklər nifrətlə damğalanır:

Kimi dağa qaçdı, kimi arana,
Uşaq qucağında ağladı ana,
O doğma vətəni qoydu virana
Zaman qara gəldi, zəhər bal oldu [4, s.175].

Aşiq İsgəndərin zülm və ədalətsizliyə etirazını, didərginliyin mənəvi iztirablarını, erməni vəhşətlərini əks etdirən şeirlərində tarixin müxtəlif dövrlərində baş vermiş hadisə və əhvalatları yada salır. Sanki təkrar olunan tarixin müxtəlif mərhələlərində yaşayıb-yaratmış sənətkar talelərinə vurduğu ağır zərbələrin göynərtisi yenidən yaddaşları oyadıb, ürəkləri dağlayır:

İsgəndər xan idi, düşdü ayağa,
Sailə dönübdü dünənki ağa.

misralarında ifadə olunan dərd-kədər yalnız bir sənətkarın qəm-qüssəsi deyil, bu, bir elin, obanın fəlakətli didərginlik həyatının təsviridir. Vaxtilə Aşiq Ələsgər ermənilərin törətdikləri qırğınlara qarşı kəskin etirazını bildirərək, doğma yurdlarında bəxtəvərcəsinə yaşayan azərbaycanlıların didərgin düşməsini, onların iztirablarını, özünün dəyirmançılıq, Göyçənin sayılıb-seçilən kişilərindən birinin çarvadarlıq etməsini ürək yangısı ilə qələmə almışdı:

Aşiq dəyirmançı, ağa çarvadar,
Sərraf gəlsin bu bazara dolansın [4, s.311-312].

Bu iki sənətkarın düçar olduqları müsibətləri, şahidi olduqları hadisələri təsvir edən şeirləri bu gün olduqca aktual və müasir səciyyə daşıyır. İnsan ömrü, xeyirlə şərin mübarizəsi, “dünya şöhrətinə qul olan insanın” aqibəti, tarixi və əfsanəvi şəxsiyyətlərin əməlləri Aşiq İsgəndərin əxlaqi-fəlsəfi poeziyasının başlıca məğzini təşkil edir. Bu cür düşüncələri ifadə edən şeirlərində o, sələfləri ustad sənətkarla eyni məqamda birləşir, Adəm övladını kamilləşməyə, olub-keçənlərdən ibrət almağa səsleyir:

İbrahimi necə atdılar oda,
Nuhun gəmisidi çox gəzdi suda,
İsgəndər bunları salanda yada,
Adları söylənir, özləri hamı? [4, s.178].

Aşiq İsgəndər ustad bir sənətkar kimi zəngin musiqi və dastan repertuarına malik olmuşdur. Sənətsünas A.O. Kərimlinin saz havaları haqqında fikirləri bu baxımdan maraqlıdır: “Mənim Aşiq İsgəndərlə 1987-ci ilədək görüşüm indiyədək eşitmədiyim “Sümmani”, “Otalı qızı”, “Dərbəndəri”, “Qurdoğlu” və s. havaları lentə yazmağıma imkan verdi” [6, s.326]. “Aşığın repertuarında geniş yer tutan “Ağbaba gözəlləməsi”, “Qurdoğlu”, “Çıldır zinharısı”, “Dəli Hicrani”, “Şörəyeli”, “Qars gözəlləməsi”, “Tərcümani”, “Köşəbaşı” və başqa saz havacatları, “Yaralı Mahmud”, “Qaçaq Usuf”, “Cünun və dərqli Sultan”, “Təbrizoğlu”, “Yetim Məhəmməd” kimi dastanlar yalnız Ağbaba-Şörəyeldə deyil, Qars-Çıldır, Axıska-Axırkələk bölgələrində də geniş yayılmışdır. Adını çəkdiyimiz dastanlar, bir-birindən maraqlı dastan-rəvayətlər, ruhən yanıqlı olan, insan qəlbini ehtizaza gətirən saz havaları Aşiq İsgəndər Ağbabalının ifasında oymaq-oymaq dolaşmış, Ağbaba-Çıldır aşiq mühitinin özünəməxsus xüsusiyyətləri Aşiq İsgəndərin səyi və təəssübkeşliyi nəticəsində mühafizə olunub qorunmuşdur” [4, s.307].

Nəticə. Ümumiyyətlə, Aşıq Nəsimin və Aşıq İsgəndər Ağbabalının təmsalında Aşıq Şenliyin sənət səcərəsinin yüksək sənətkar məsuliyyəti və ləyaqəti ilə davam etdirilməsi Azərbaycan aşıq yaradıcılığında ustad-şagird ənənələrinin öyrənilməsi istiqamətində əhəmiyyətli səciyyə daşıyır. Bu baxımdan həm Aşıq Nəsimin, həm də Aşıq İsgəndər Ağbabalının saz-söz və dastançılıq repertuarı, bəstəçilik ənənələri Şərqi Anadolu ilə yanaşı, Azərbaycanın, o cümlədən Qərbi Azərbaycanın bir sıra aşıq mühitlərində önəmli yer tutur.

Ədəbiyyat

1. Ağbaba A. (2008), Aşıq Nəsimin sənət dünyası. Bakı: Elm, 92.
2. Ağbaba A. (2012), Ağbaba-Çıldır aşıq mühiti. Bakı: Elm və təhsil, 372.
3. Aşıq Nəsim (toplayıb tərtib edənlər H. İsmayılov, T. Qurbanov), (2004), Bakı: Səda, 198.
4. Aşıq İsgəndər Ağbabalı. (2011), Sazda fırtına-sözdə ümmanam, I kitab (tərtib edənlər: A. Ağbaba, M. Gülməmmədov). Bakı: Elm və təhsil, 320.
5. İbrahimov M. (1982), Əsərləri. 10 cildə, IX cild. Bakı: Yazıçı, 663.
6. Kərimli A.O. (1989), Saz havaları. Qobustan, No.3, 126-132.
7. Kırzioğlu M.F. (2000), Çıldırlı Aşık Şenlik (1853-1912)'te Vatan ve Millet duyguları. Aşık Şenlik sempozyumu bildiri. Ankara: T.H.K. Basımevi, 75-136.
8. Qasımlı M. (2014), Ozan-aşıq sənəti. Bakı: Uğur, 304.